

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.10.1998, sp. zn. 26 Cdo 540/98, ECLI:CZ:NS:1998:26.CDO.540.1998.1

Číslo: 41/1999

Právní věta: Zamítne-li soud prvního stupně žalobu na zrušení práva společného nájmu bytu proto, že dojde k závěru, že takové právo neexistuje (že již zaniklo), nemůže odvolací soud, vycházející z odlišného závěru (totiž ze závěru, že právo nezaniklo a nadále existuje), postupovat jinak než podle ustanovení § 221 odst. 1 o. s. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.10.1998

Spisová značka: 26 Cdo 540/98

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Řízení před soudem, Společný nájem bytu

Předpisy: 40/1964 Sb. § 705 99/1963 Sb. § 221 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 41

Zamítne-li soud prvního stupně žalobu na zrušení práva společného nájmu bytu proto, že dojde k závěru, že takové právo neexistuje (že již zaniklo), nemůže odvolací soud, vycházející z odlišného závěru (totiž ze závěru, že právo nezaniklo a nadále existuje), postupovat jinak než podle ustanovení § 221 odst. 1 o. s. ř.

(Rozsudek Nejvyššího soudu z 26. 10. 98, [26 Cdo 540/98](#))

Okresní soud v Teplicích rozsudkem ze dne 12. 11. 1996 zamítl návrh žalobkyně na zrušení práva společného nájmu bytu č. 12, o kuchyni a třech pokojích s příslušenstvím v 5. podlaží domu čp. 1683 v T.; současně vyslovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud vzal za prokázáno, že žalobkyně trvale opustila společnou domácnost s žalovaným a že společný nájem účastníků tímto trvalým opuštěním společné domácnosti zanikl (§ 708 o. z.).

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 13. června 1997 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že zrušil právo společného nájmu k bytu, určil, že byt bude jako nájemce dále užívat žalovaný a že žalobkyně je povinna se z bytu vystěhovat do patnácti dnů ode

dne, kdy jí bude zajištěn náhradní byt; zároveň rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně týkající se vzniku práva společného užívání účastníků k bytu označenému ve výroku (podle § 175 odst. 1 o. z. ve znění platném v roce 1984, kdy k této právní skutečnosti došlo) a také jeho závěr o přeměně tohoto práva na právo společného nájmu ke dni 1. 1. 1992. Dalšími zjištěními převzatými odvolacím soudem byla pak zjištění o zániku manželství rozvodem ke dni 16. 8. 1994 a o přechodu domu, v němž se byt nacházel, z majetku státu do majetku města T. Odvolací soud dále zjistil ze smlouvy mezi městem T. a Stavebním bytovým družstvem M. se sídlem v T. ze dne 21. 6. 1994, že město T. vložilo do družstva bytový fond ze svého majetku včetně bytů v domě čp. 1683, že se jako právnická osoba stalo členem družstva a že účastníci sami se členy družstva nestali. Odvolací soud se poté zabýval výpověďmi účastníků, jejichž doplňující výslechy provedl, a výpověďmi svědků slyšených soudem prvního stupně a dospěl k závěru, že "výsledky provedeného dokazování svědčí o tom, že navrhovatelka v dubnu roku 1994 společný byt účastníků opustila pod vlivem velmi vážných rozporů", které podrobněji charakterizoval, a posléze dovedl, že "jednání navrhovatelky spočívající v opuštění bytu nelze hodnotit jako svobodný projev vůle trvale opustit společnou domácnost ve smyslu ustanovení § 708 o. z." Právo společného nájmu tedy podle názoru odvolacího soudu nezaniklo, odvolací soud shledal podmínky pro "navrhovatelkou požadovaný postup podle ustanovení § 705 odst. 1 o. z." a napadený rozsudek soudu prvního stupně změnil výše citovaným způsobem, tj. zrušil právo společného nájmu bytu, rozhodl, že byt bude dále užívat žalovaný a že žalobkyně je povinna vystěhovat se z bytu v patnáctidenní lhůtě počínající dnem, kdy jí bude zajištěn náhradní byt.

Proti rozsudku odvolacího soudu, který nabyl právní moci dne 9. 12. 1997, podal žalovaný včasné dovolání, jehož přípustnost opřel o ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř., a v němž jako dovolací důvod označil ustanovení § 241 odst. 3 písm. c) a písm. d) o. s. ř. Namítl, že závěr odvolacího soudu spočívající ve zjištění, že ze strany žalobkyně nedošlo k trvalému opuštění společné domácnosti, odporuje výsledkům důkazního řízení před soudem prvního stupně, a že odvolací soud sám - kromě výslechu účastníků - žádné jiné důkazy neprováděl. Dovolatel se dále zabýval rozbořem důkazů svědčících podle jeho názoru pro správnost závěrů soudu prvního stupně a odvolacímu soudu vytýkal, že nevzal v úvahu obsah "rozvodového" spisu sp. zn. 17 C 26/94 téhož okresního soudu a svědeckou výpověď L. B. při jednání soudu prvního stupně dne 17. 10. 1996. Žalovaný tak dovozoval, že skutková zjištění odvolacího soudu nemají v podstatné části oporu v provedeném dokazování a že důsledkem toho je nesprávné právní posouzení věci. Navrhl, aby byl rozsudek odvolacího soudu zrušen a aby mu věc byla vrácena k dalšímu řízení.

Žalobkyně označila v písemném dovolacím vyjádření napadený rozsudek odvolacího soudu za správný a v dalším textu se podrobně vyjadřovala k jednání žalovaného, které charakterizovala jako šikanózní. Navrhla, aby bylo dovolání žalovaného zamítnuto.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání je podáno včas osobou k tomu oprávněnou (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) za splnění podmínky řízení - povinného advokátního zastoupení dovolatele (§ 241 odst. 1 a 2 o. s. ř.), má náležitosti uvedené v ustanovení § 241 o. s. ř., je přípustné, neboť směřuje proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé (§ 238 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), a opírá se o způsobilé dovolací důvody uvedené v § 241 odst. 3 písm. c), d) o. s. ř. Rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Vady řízení vyjmenované v § 237 odst. 1 o. s. ř. nebyly tvrzeny a z obsahu spisu nevyplývají, dovolací

soud byl tedy vázán uplatněnými dovolacími důvody; nadto byl však povinen přihlídnout i k tomu, zda řízení netrpělo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 241 odst. 3 písm. b/ o. s. ř., § 242 odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

Podle ustanovení § 220 odst. 1 o. s. ř. odvolací soud změní rozhodnutí, jestliže soud prvního stupně rozhodl nesprávně, ačkoli správně zjistil skutkový stav. Podle odstavce 2 téhož ustanovení může odvolací soud změnit rozhodnutí i tehdy, jestliže po doplnění dokazování je skutkový stav zjištěn tak, že je možno o věci rozhodnout.

Podle § 213 odst. 2 o. s. ř. odvolací soud není vázán skutkovým stavem, jak jej zjistil soud prvního stupně, a může opakovat dokazování nebo je i doplnit, nejde-li o rozsáhlejší doplnění a lze-li je provést bez průtahů. Pro řízení před odvolacím soudem platí přiměřeně ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, pokud není stanoveno něco jiného (§ 211 o. s. ř.). Z toho plyne, že dokazování před odvolacím soudem má být provedeno při jednání (§ 122 odst. 1 o. s. ř.) a účastníci mají právo vyjádřit se ke všem důkazům, které byly provedeny. Zásada, že odvolací soud není vázán skutkovým stavem zjištěným soudem prvního stupně, tedy neznamená, že by se odvolací soud mohl bez dalšího odchýlit od skutkového zajištění soudu prvního stupně. Může tak učinit za předpokladu, že opakuje dokazování, popřípadě dokazování doplní, tedy postupuje v souladu s § 122 odst. 1 a § 123 o. s. ř., a dokazování provede způsobem, který pro jednotlivé důkazní prostředky stanoví § 125 a násl. o. s. ř. Jestliže odvolací soud uvedeným způsobem nepostupuje, trpí odvolací řízení vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a je dán dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. b) o. s. ř.

V daném případě odvolací soud – jak je z odůvodnění jeho rozsudku patrné – převzal jako správná pouze některá skutková zjištění soudu prvního stupně, nezopakoval ale všechny důkazy, o které uvedený soud opřel svá zjištění, vedoucí jej k právnímu závěru o zániku práva společného nájmu bytu trvalým opuštěním společné domácnosti žalobkyní. Jde nejen o listinné důkazy, ale zejména o výpověď svědka L. B. Pokud přesto učinil odvolací soud jiná skutková zjištění, než soud prvního stupně, lze v jeho postupu spatřovat vadu řízení ve smyslu § 241 odst. 3 písm. b) o. s. ř. Již tato skutečnost sama o sobě znemožňuje dovolacímu soudu zabývat se správností závěrů odvolacího soudu o existenci či neexistenci práva společného nájmu bytu a musela vést ke zrušení napadeného rozhodnutí odvolacího soudu podle § 243b odst. 1, část věty za středníkem, o. s. ř.

I kdyby však byl ze strany odvolacího soudu v přezkoumávané věci zachován správný procesní postup, tj. dokazování by bylo v potřebném rozsahu a v postupu stanoveném zákonem zopakováno a provedené důkazy, zhodnocené podle § 132 o. s. ř. (§ 211 o. s. ř.), by dovolily odvolacímu soudu v souladu s procesními předpisy učinit skutková zjištění o nedostatku úmyslu žalobkyně trvale opustit společnou domácnost a z toho vyvodit tomu odpovídající právní závěr o přetrvání práva společného nájmu mezi účastníky i po odchodu žalobkyně ze společného bytu, odvolací soud pochybil, jestliže sám (jako soud druhého stupně) rozhodl o věci samé, tj. o zrušení práva společného nájmu, o dalším nájemci a o povinnosti žalobkyně k vyklizení, včetně otázky bytové náhrady – tedy o otázkách, jimiž se soud prvního stupně vzhledem k odlišnému názoru na existenci práva společného nájmu bytu vůbec nezabýval. Občanské soudní řízení, jímž je i řízení o zrušení práva společného nájmu bytu, je řízením dvouinstančním. Jako soud prvního stupně rozhoduje okresní soud (§ 9 odst. 1 o. s. ř.), krajský soud je pak soudem odvolacím (§ 10 odst. 1 o. s. ř.), který přezkoumává správnost skutkových zjištění a právního posouzení učiněných okresním soudem. Zamítne-li soud prvního stupně žalobu o zrušení práva společného nájmu bytu proto, že dojde k závěru, že takové právo neexistuje (že již zaniklo), nemůže odvolací soud, vycházející z odlišného závěru (totiž ze závěru, že právo nezaniklo a nadále existuje), postupovat jinak než podle § 221 odst. 1 o. s. ř., tj. musí napadené rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení. V něm se pak teprve soud prvního stupně – vázán názorem odvolacího soudu na existenci práva, které má být zrušeno – zabývá řešením otázky, zda je návrh na zrušení práva důvodný, kdo z dosavadních společných nájemců bude

dále byt užívat, kdy skončí právo nájmu toho z dosavadních společných nájemců, který nebyl určen budoucím nájemcem, zda a jaká bytová náhrada takovému účastníkovi náleží a v jaké lhůtě má byt vyklidit. Postup, který v dané věci zvolil odvolací soud, odnímá účastníkům řízení právo na řádný přezkum prvostupňového rozhodnutí na základě odvolání proti němu, a jde tak o další vadu řízení ve smyslu § 241 odst. 3 písm. b) o. s. ř.

Z toho, co bylo uvedeno, plyne závěr, že dovolací soud musel pro vady řízení ve smyslu § 241 odst. 3 písm. b) o. s. ř. zrušit rozsudek odvolacího soudu (§ 243b odst. 1, věta za středníkem, o. s. ř.) a věc mu vrátit k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta první, o. s. ř.). V něm bude povinností odvolacího soudu doplnit důkazní řízení způsobem naznačeným v předchozí části odůvodnění rozsudku; dojde-li i poté ke stejným závěrům, jaké učinil v napadeném rozhodnutí, bude muset postupovat podle § 221 odst. 1 o. s. ř.